

TÖRTÉNELEM FIATALOKNAK

BACZONI Dorottya: *Magyar történelem fiataloknak.*
Holnap Kiadó, Budapest, 2025. 247 oldal, 4300 Ft

„A történelem mindenhol ott van. Állandóan körülvesz bennünket, még ha nem is mindig tűnik fel. Az utca, ahol lakunk, az iskola, ahova járunk, a metróállomás, ahol mindennap felszállunk, szinte bizonyosan egy büszkeségre okot adó személyről, egy hősről kapták a nevét” – nyitja meg az előszót a könyv szerzője, Baczoni Dorottya, a XX. Század Intézet igazgatója. A könyv írása során **nem csupán Magyarország történelmének fontos eseményeit mutatja be, hanem azokat a kérdéseket is, amelyek minden időben meghatározóak voltak.** Ilyen korszakokon átívelő kérdések közé tartozik például, hogy mi alapján szerveződik meg egy közösség, mi köti össze őket, ki irányítja, hogyan lehet az ország független, mit tehet a környező nagyhatalmakkal szemben. Utóbbi a történelemben mindig létfontosságú kérdés volt. Ahogyan a szerző is kifejti, a magyarok lehetőségeit a mai napig meghatározza a Kárpát-medence földrajzi elhelyezkedése, méretéből és helyzetéből adódóan az országnak mindig figyelembe kellett vennie a környezetében lévő nagyhatalmak mozgását. Érdemes a könyv alcímére tekinteni, amely így hangzik: *Rendületlenül.* Szilárdan, erősen, megingathatatlanul. Baczoni Dorottya a címválasztással előre vetíti Magyarország történelmét. Az államalapítás óta aligha volt az ország történetében olyan időszak, amely nyugalmasnak mutatkozott: trónharcok, tatárjárás, török fenyegettség, a Habsburgok magyar trón iránti igénye, világháborúk, az ország felszabdálása, megszállása, szabadságharcok. A megpróbáltatások ellenére azonban Magyarország napjainkban is az európai államok sorában áll.

A könyv szerkezetét tekintve öt nagy fejezetben, kronologikus sorrendben tárgyalja a magyar történelmet. Az első fejezetben (*Pillérek*) az Árpád-ház uralkodói által lerakott alapköveket mutatja be, amelyek meghatározták Magyarország regionális nagyhatalommá válását, fontosabb külső- és belső küzdelmeit. A második rész (*Egyszer fent, másszor lent*) az Árpád-ház kihalásától az 1526-os mohácsi csatavesztésig ka-

lauzolja az olvasót. Az időszakot úgy jellemzi, hogy egymást váltották a karizmatikus uralkodók és a gyenge királyok, amelyek meghatározták Magyarország jelentőségét az európai államok sorában. Bemutatja az uralkodók trónra kerülését, egyéni motivációit, a főurakhoz, bárókhoz való viszonyukat. A király és a főurak közötti viszony nem csak a belpolitikai kérdések tekintetében volt lényeges ebben az időszakban, meghatározta a törökellenes küzdelmeket is. Amelyben – ahogyan a történész is rávilágít – nemcsak Magyarország további sorsa volt a tét, hanem egész Európáé. A politikai, hadi eseményeken túl hangsúlyos szerepet

kapnak a legfontosabb diplomáciai döntések, gazdasági reformok és a kulturális elemek is, amelyek segítették az ország fejlődését.

A második fejezetet lezáró, a harmadik fejezetet (*Kötéltánc*) megnyitó megállapítás úgy hangzik, hogy a mohácsi csatavesztés után megtört Magyarország addigi fejlődése: „A magyar állam második ötszáz éve a nemzeti túlélésért, a függetlenségért, a magyar szabadságért vívott harcok sorozatává változott.” A fejezet a Mária Terézia megkoronázásáig tartó két évszázadot mutatja be, amelyben Magyarország több részre szakadt, az Oszmán Birodalom és a Habsburgok közé

szorult, immáron nem önálló hatalmi tényezőként, hanem kiszolgáltatott országgént. A szerző szerint ezt az időszakot az a dilemma jellemezte, hogy a függetlenség kivívása vagy a Habsburg Birodalomba történő betagozódás lenn-e célravezetőbb. Nem tekinti ugyanakkor a teljes hanyatlás korszakának ezt a periódust, hiszen a kultúra, a nyelv és a nemzettudat területén történt fellendülés, Erdély pedig „különutasként” fejlődött. A könyv negyedik fejezete (*Albérletből társbérlet*) kifejezi a Habsburg Monarchia és Magyarország változó viszonyát. Hazánk teljes önállóságát továbbra sem tudta elérni, ezért az ország jövőjét a Monarchián belül kellett alakítani. A kulcskérdés a szerző megállapítása szerint az volt, hogy mi lenne Magyarország ideális pozíciója a birodalmon belül, meddig tudja bővíteni az ország a mozgásterét? A korszak uralkodóin, politikusain keresztül bemutatja az uralkodó és a rendek viszonyát, a nemzeti érzés támogatását, elnyomását és ennek következményeit, a nemzeti kultúra terén bekövetkezett fejlődést. A 19. század egésze – a reformkor, az 1848/49-es forradalom és szabadságharc, a dualista rendszer időszaka – a korszak legkiemelkedőbb politikusain és tevékenységein keresztül kerül bemutatásra. Őket politikusi *all star*-csapatként említi, akik megtalálták a számukra legalkalmasabb feladatot: Széchenyi István, Kossuth Lajos, Deák Ferenc, Andrássy Gyula, Tisza Kálmán és Tisza István. Az 1867-es kiegyezésnek köszönhetően az addig alávetett Magyarország „társbérlelő” státuszba került: létrejött az Osztrák–Magyar Monarchia, amely két, egyenlő jogokkal rendelkező társországból állt. A szerző elemzi azokat a problémákat, amelyek a 20. századba érve kerültek felszínre, úgymint a különböző szociális problémák, a földkérdés, a politikai rendszer demokratizálása, valamint a nemzetiségi kérdések.

Az ötödik, záró fejezet (*Félmúlt*) az I. világháborúval indul, amellyel olyan „új világ született”, ami meghatározta az egész 20. század keretrendszerét. Magyarország a vesztes oldalon fejezte be a háborút, és roppant nehéz helyzetbe került. Az országot politikai, gazdasági és társadalmi válság rázta meg, nemzetközi szinten pedig nem voltak szövetségesei. A trianoni békediktátum rendelkezései súlyos következményekkel jártak, s bár Magyarország több száz év után újból független állam lett, Közép-Európa legkisebb és leggyengébb államává tették. A szerző a két világháború közötti időszakot ugyancsak két meghatározó politikus, Horthy Miklós és Bethlen István személyén keresztül elemzi. Annak az okait is kifejti, hogy Magyarország miért Olaszországgal és Németországgal kötött szövetséget. A fejezet arra is rávilágít, hogy Magyarországnak – a területi revíziótól függetlenül – miért nem volt lehetősége kimaradni a II. világháborúból. A világháború és a német megszállás új fejezetet nyitott az ország életében, ahogyan a szerző fogalmaz: „Korszakhatár ez történelmünkben, hiszen hazánk idegen megszállás alá került – ekkor még nem lehetett tudni, hogy több mint négy évtizedre.” A náci felváltó szovjet

megszállás és a kommunista diktatúra jellemzői szintén elemzésre kerülnek, ahogyan az is, hogyan fogott össze 1956 őszén a magyar nemzet. Bár a szabadságharcot leverték, Baczoni Dorotya megfogalmazása szerint az egész Kádár-rendszert az 1956-os forradalom és szabadságharc tapasztalata határozta meg: „Minden összetettsége ellenére a Kádár-rendszer a kölcsönös félelmen alapult. Kádár ’56 megismétlődésétől félt, az ország pedig az itt állomásozó szovjet hadseregtől és az újabb megtorlástól.” Az ország végül 1990-ben vehette újra saját kezébe az irányítást.

A könyvben fontos szerepet kap a Szent Korona, amely végigkíséri az ország történelmét. A korona 1000. december 25-én került a keresztény Európába való befogadás szimbólumaként az első magyar király, István fejére, ezt követően az összes jelentős, hazánkat érintő eseménynél jelen volt. A szerző megismerteti az olvasókat a korona „kalandjaival” is: elhagyták, ellopták, II. József idején lényegében muzeális tárgyként került Bécsbe, 1848/49-ben kis híján a Dunába vetették, aztán II. világháború végén a nyilasok egy benzineshordóban ásták el, és az USA-ba került.

A magyar történelem hosszú múltra tekint vissza, épp ezért nem könnyű vállalkozás összefoglalni, kerek egész képet adni róla. A könyv írója a szakirodalmi lista alapján széles körű bázisra építette fel összefoglalását. Középpontba helyezte Magyarországot, a magyar nemzet létét, fennmaradását a történelem viharos évszázadaiban. A könyv egyik pozitívuma, hogy nem a „száraz” történelmi tényeket sorakoztatja fel, hanem feltárja az ok-okozati viszonyokat, továbbá érdekes, izgalmas történeteket mutat be a szereplőket, eseményeket illetően. Így például nem mindennapi képet kaphatunk Géza fejedelem feleségéről, Saroltról, de megtudhatjuk azt is, hogy a krónikák miért festettek negatív képet – püpos, sánta, kancsal – Könyves Kálmánról. Aztán: kihez kötődött eredetileg az álruhás igazságtévő király mondája, miért állapították meg a Szent Koronáról, hogy „nem emberi fejre való”, miért hatott bomlasztóan a Szent Korona hazahozatala a Kádár-rendszerre.

A könyv nyelvezete közérthető, nem csupán a magyar történelemben járatos személyek számára ajánlott. A címben megjelölt célt (*Magyar történelem fiataloknak*) kiválóan teljesíti, hiszen szóhasználat a diákok számára is könnyen érthető, követhető, kiegészítheti az iskolákban használatos tankönyveket. Külön kiemelendő, hogy a kötetben magyarázatra kerülnek azok a fogalmak (szeniorátus elve, kapuadó, végvárrendszer, úrbéri rendelet, áprilisi törvények, kulák) amelyek a középiskolai tanulmányokhoz lényegesek. A széles körű érthetősége, nyelvezete miatt azoknak is célszerű választás, akik meg szeretnék ismerni Magyarország történelmét, a fontos fordulópontokat, azokat az uralkodókat, neves politikusokat, akik meghatározták, alakították hazánk sorsát, de mindemellett szeretnék látni a tényeken túl az ezek közötti összefüggéseket, az okokat, folyamatokat is.

LAKATOS DORINA